

21. Teasdale, G. M. (1995). Head injury. *Journal of Neurology Neurosurgery, and Psychiatry*, 58, 526 – 539.
22. Wu, Ch., Yang, Ch., Wu, L. (2013). Unilateral versus bilateral robot-assisted rehabilitation on arm-trunk control and functions post stroke: a randomized controlled trial. *Journal of a Neuro Engineering and Rehabilitation*, 10, 35 - 110.

УДК 159.923.32

Савелюк Н.М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТИПИ РОЗУМІННЯ МОЛИТВИ «ОТЧЕ НАШ»

Савелюк Н.М. Психологічні типи розуміння молитви «Отче наш». У статті здійснюється стислий огляд теоретичних напрацювань у галузі психології молитви й описуються результати авторського емпіричного дослідження. Констатується, що у сучасних виданнях, присвячених психології релігії, молитва найчастіше визначається як звернення віруючих до Бога, надприродних сил, святих із проханнями, подяками, уславленнями. Через застосування авторської методики емпірично виокремлено й описано 12 основних психологічних типів розуміння молитви «Отче наш»: «раціональний», «раціонально-перцептивний», «раціонально-метафоричний», «раціонально-ціннісний», «раціонально-критичний», «емоційно-ціннісний», «емоційно-метафоричний», «перцептивно-метафоричний», «перцептивно-ціннісний», «ціннісно-метафоричний», «інтуїтивно-синкретичний» та «суперечливий».

Ключові слова: молитва, молитва «Отче наш», розуміння, мислення, емоції, перцепція, інтуїція, цінності, метафора.

Савелюк Н.М. Психологические типы понимания молитвы «Отче наш». В статье кратко рассматриваются теоретические наработки в сфере психологии молитвы и описываются результаты авторского эмпирического исследования. Констатируется, что в современных изданиях, посвященных психологии религии, молитва чаще всего определяется как обращение верующих к Богу, сверхъестественным силам, святым с просьбами, благодарениями, восхвалениями. Через использование авторской методики эмпирически выделено и описано 12 основных психологических типов понимания молитвы «Отче наш»: «рациональный», «рационально-перцептивный», «рационально-метафорический», «рационально-ценностный», «рационально-критический», «эмоционально-ценностный», «эмоционально-метафорический», «перцептивно-метафорический», «перцептивно-ценностный», «ценностно-метафорический», «интуитивно-синкретический» и «противоречивый».

Ключевые слова: молитва, молитва «Отче наш», понимание, мышление, эмоции, перцепция, интуиция, ценности, метафора.

Вступ. Попри різноманітні історичні, культурні, політичні й інші трансформації стабільними залишаються так звані загальнолюдські цінності як незмінні орієнтири життя у транснаціональному його форматі. Серед них – духовні, в тому числі релігійні, такі вартості, одним із вербалізованих втілень яких для християн усього світу є молитва «Отче наш». До сьогодні вона детально проаналізована святими Отцями, відомими богословами, релігієзнавцями в аспекті свого правильного, належного з духовної точки зору прочитання і розуміння. Поряд із цим, для «звичайної» людини ця священна молитва відкривається й неканонічними своїми смисловими гранями, відштовхуючись від яких, а не тільки від загальноновизнаної інтерпретації, віряни нерідко насправді почувають, мислять, діють. Очевидно, що з подібними індивідуальними тлумаченнями, які мають, насамперед, психологічні свої чинники, повинні бути обізнані не тільки сучасні священнослужителі, а і психологи, котрі так чи інакше торкаються духовних аспектів буття особистості.

Вихідні передумови. У сучасних українських посібниках із психології релігії молитва визначається як звернення віруючих до Бога, надприродних сил, святих із проханнями, подяками, уславленнями. Просити ж людина може про дарування певних благ, заступництво, відвернення зла тощо, а основною метою такого священнодійства вважається налагодження та підтримання належного спілкування з усіма цими вищими силами (В. Докаш [2, с. 448], О. Матласевич [4, с. 176], В. Москалець [5, с. 81]). Проаналізувавши чимало святоотцівської, богословської літератури в річищі психологічного її осмислення, О. Предко розглядає молитву як «своєрідний психічний стан, який характеризується надзвичайною інтенсифікацією емоційно-чуттєвої сфери, що, зрештою, призводить до переображення людини, прориву її в царину Божественного» [6, с. 234].

Європейські, американські психологи взагалі розглядають молитву як «справжню сутність та душу (або центр) релігії»; відповідно, історію та психологію релігії – як, насамперед, історію та психологію молитви, а проблему істинності релігійного досвіду пов'язують, у першу чергу, з істинністю самої молитви (James, Hodge, Coe) [10, с. 248]. Сучасні зарубіжні дослідники пов'язують молитву не тільки з канонічними традиціями духовного очищення та вдосконалення людини, а і з її повсякденною комунікацією з іншими людьми та із самою собою, пізнавальними актами й мотивацією, подоланням стресу і психологічним здоров'ям, копінгом й адаптацією та ін. [7].

І якщо у психології «далекого зарубіжжя» молитва вже декілька десятиліть поспіль аналізується з точки зору досить прагматичних завдань досягнення реального особистісного благополуччя й успішного соціального функціонування людини, то в Росії аналогічні дослідження втілюються з дещо абстрактніших, хоч і не менш гуманістичних позицій суб'єктно-діяльнісної парадигми. Зокрема, Ф.Є. Василюк описує психологічні особливості молитви в концептуальному «оточенні» двох базових категорій: «переживання» та «діяльності». Феноменологічна передумова першого поняття – ситуація певної неможливості, другого – почуття можливості бажаних змін, а оскільки молитву вчений розташовує посередині, то, відповідно, в якості її феноменологічної основи розглядає «можливість неможливого» або «неможливість можливого». При цьому в першому варіанті «неможливе» ізсередини долається надіями та вірою суб'єкта, нехай навіть і у формі дива, а у другому варіанті молитва, здається, «ллється» вже не з індивідуальної душі, а безпосередньо з цілого світу, сповненого «через край» невичерпними своїми можливостями [1, с. 6-7].

Отже, не дивлячись на різноманітність цивілізаційних, національних чи конфесійних підходів до опису значення молитви, у багатьох сучасних дослідженнях вона розглядається як вагомий ресурс особистісного самозбереження й саморозвитку. Зрозуміло, що таке складне та священне для кожного вірянина таїнство має складну систему взаємопов'язаних функцій. Так, згідно з П. Джонсоном, молитва: допомагає людині усвідомити як свої потреби, так і реальну дійсність; веде до розкаяння і дарує почуття прощення; пробуджує віру й надію, допомагаючи, отже, здолати страхи, напруженість, злість; відкриває перс-

пективи подолання проблем; з'ясовує цілі й концентрує сили на їх досягненні; відновлює психічну енергію; посилює і зміцнює альтруїзм та ін. [9, с. 143-144].

Відповідно до цих різних функцій, згідно з історичними й онтогенетичними стадіями розвитку, а також за формою вираження змісту, виокремлюють і різні типи молитов: прохальні молитви, молитви заступництва, молитви подяки, молитви возлюблення; молитви суб'єктивні та об'єктивні, вербальні й невербальні, а також примітивні, ритуальні та індивідуальні [3, с. 298-300]. Очевидно, що даний перелік можна й варто доповнювати – з огляду на потреби, емоції, думки та інші прояви кожної конкретної індивідуальності, але все це потребує не тільки теоретичних міркувань, а і реальних емпіричних підтверджень.

Формулювання цілей. Отже, по-перше, психологічні особливості молитви попередньо досліджувалися в основному на представниках інших ментальностей, і, по-друге, досі емпірично обґрунтовувалися переважно її кореляції з певними об'єктивними показниками життєдіяльності людини, зокрема, з мірою релігійності, стресостійкістю і т. д., а не власні суб'єктивні параметри. Тобто внутрішня, справді психологічна феноменологія молитви з точки зору конкретних емпіричних досліджень та верифікацій для науки все ще залишається «террою інкогніто» релігійного буття українця. Вважаємо, що один з таких вагомих суб'єктивних параметрів – це індивідуальне розуміння молитви та її складових, що, на нашу думку, як відображає уже досягнутий рівень психологічного розвитку суб'єкта віри, так і вказує на потенційні, ймовірно прогнозовані його подальші вчинки.

Отже, основна мета статті – виокремити й описати основні типи психологічного розуміння молитовного релігійного дискурсу (на прикладі священної для всіх християн молитви «Отче наш»).

Виклад методики і результатів досліджень. «Отче наш» (інші назви – «Молитва Господня», «Молитва вірних») – молитва, прийнята християнами, згідно з Новим Заповітом (Євангеліє від Матвія та Євангеліє від Луки), з вуст самого Ісуса Христа під час Нагірної проповіді та на прохання Його учнів. Не дивлячись на свою лаконічність, вона обіймає усі основні типи молитов і включає у себе звернення до Бога (перший рядок), сім прохань і славослів'я. «Отче наш», таким чином, – одна з основних молитов, у тій чи іншій своїй формі (латинській, старослов'янській, українізованій і т. д.) відома практично кожному християнину, незалежно від його конкретної конфесії, тому її і було обрано в якості основного, якщо так можна висловитися про священний текст, «стимульного матеріалу» в нашому емпіричному дослідженні.

«Піддослідними» стали студенти II та III курсів гуманітарного і педагогічного факультетів (віком 18 – 20 років) Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, загальною чисельністю 100 осіб. Додатково було уточнено, що всі представники даної вибірки обізнані з відповідною молитвою. Попереднє невеличке анкетування дало змогу, крім того, констатувати, що серед обраних для дослідження студентів лише 5 позиціонують себе як «атеїсти», решта ж 95 осіб визнають свою належність до того чи іншого віросповідання, а саме: «православних» (київського або московського

патріархатів) – 68, «греко-католиків» – 11, «католиків» – 2, «християн» (у тому числі, «баптистів») – 14.

Усім піддослідним, поділеним на групи по 30-35 осіб (академічні потоки), пропонувалася інструкція наступного змісту: «Шановні студенти! Усі Ви знаєте молитву «Отче наш». Просимо Вас подумки почати читати цю священну для будь-якого християнина молитву, розбиваючи її на окремі, завершені у смислово-плані розділи. При цьому Ви повинні паралельно записувати на листку паперу відповідні частинки, щоразу роблячи невеличку паузу й дописуючи в окремому рядку ті асоціації, поняття, образи (або навіть домальовуючи малюнки, в разі потреби), які виникають при прочитанні й осмисленні кожного з таких розділів. Наприклад, перша частинка «Отче наш...» – Ваше її розуміння, і т. д. Такі смислові частинки Ви виокремлюєте, згідно з Вашим бажанням, а власне розуміння їх, відповідні асоціації записуєте швидко, довго не задумуючись, адже тут не існує правильних чи неправильних відповідей – є лише індивідуальне осмислення, на яке кожен має повне право. Наприкінці ж підсумуйте, узагальніть, зробіть висновок, що саме для Вас означає молитва «Отче наш».

Зауважимо одразу, що один студент написав у відповідь на запропоновану нами інструкцію іншу молитву («свою», за його висловлюванням). Таким чином, у підсумку було отримано 99 текстів релігійного змісту – індивідуальних інтерпретацій молитви «Отче наш», які спочатку були піддані цілісному смислово-аналізу з метою попереднього виокремлення основних типів психологічного її розуміння, а вже надалі – більш детальному контент-аналізу.

Аналізуючи зазначені тексти в цілому та відносячи їх до того чи іншого емпірично виокремленого типу розуміння, ми значною мірою спиралися на теорію «основних психологічних функцій» К.Г. Юнга. Як відомо, вчений визначив й описав 4 такі функції: 1) мислення – воно базується не лише на логіці об'єктивних фактів, а і може спиратися на ідеї, передані традицією, вихованням, освітою, нерідко намагаючись втілити їх як зовнішню неминучу «даність»; 2) почуття (емоції) – на відміну від продуктів мислення, вони не здатні відтворюватися настільки зрозуміло для інших, а тому для їх відображення нерідко необхідна «незвичайна словесна або художня здатність вираження»; 3) відчуття (перцепція) – на думку К.Г. Юнга, воно наділене найсильнішим життєвим тягінням і сутнісно залежить від того чи іншого зовнішнього об'єкта, або «об'єктивного подразнення»; 4) інтуїція – в основному несвідомий процес, тому її сутність практично не осягається свідомістю, а якщо вона вже і представлена у свідомості, то у вигляді так зв. «настановлення вичікування», «споглядання» [8, с. 258-301].

Аналізуючи емпірично отримані тексти, в кожному з них певною мірою ми виявляли ту або іншу згадану функцію. З огляду на домінування першої з них (мислення), релігійно орієнтований текст і відповідний йому тип розуміння умовно відносився до «раціонального», другої функції (емоцій та почуттів) – «емоційного», третьої (відчуття) – «перцептивного», а четвертої (інтуїція) – «інтуїтивного» (або «синкретичного»). Водночас, оскільки в більшості текстів (у 84 студентів – 84,85 %) проглядалося паралельне домінування, щонайменше,

одразу двох психологічних функцій (наприклад, емоцій та відчуттів), то такі типи розуміння як змішані озвучувалися відповідною подвійною назвою («емоційно-перцептивний» тип і т. д.). Крім того, істотна ціннісна навантаженість, а також метафоричність релігійного дискурсу загалом, що сутнісно формували окремі наші тексти, відображалися у комплексних назвах втілених у них типів розуміння.

Отже, проаналізуємо спочатку основні психологічні типи розуміння молитви «Отче наш», констатовані для 94 студентів, котрі свідомо ідентифікувалися з тією або іншою християнською конфесією. При цьому будемо дотримуватися первинної стилістики наших «авторів».

I група типів (до неї віднесено 56 осіб – 59,57 %), яку узагальнено названо «раціональним» розумінням. До неї належать: 1 тип – чисто «раціональний» (13 осіб). Типовими для текстів цього типу є однословесні, переважно абстрактні асоціації з тими чи іншими смисловими розділами молитви (наприклад, «Отче наш» – «Бог» або «Нехай ..., як на небі, так і на землі» – «Влада» і т. п.). Крім того, нерідко їх автори просто повторювали цілі рядки або частини молитви, не додаючи нічого від себе. Наведемо також приклад типового узагальнення «раціонального» індивідуального значення молитви «Отче наш»: «Для мене ця молитва – *спосіб*, за допомогою якого можна *звернутися* до Бога, щоб *справитися з певною складною ситуацією*»;

2 тип – «раціонально-перцептивний» (5 осіб). Поряд із власне абстрактними поняттями, такі суб'єкти нерідко посилаються і на певні конкретні образи (зокрема, пишуть про «картину неба перед очима» або образ «широких зелених ланів» тощо). Є перцептивні образи й у підсумкових узагальненнях у текстах цього типу: наприклад, одна студентка описала, як вона, молячись, уявляє, що Бог «*прислухається*» до її слів та «*чує*» їх;

3 тип – «раціонально-метафоричний» (7 осіб). Названий так у зв'язку з тим, що асоціативні поняття, які пропонують окремі піддослідні, в їх текстах часто пов'язані з певними метафоричними образами, символами, що втілюють собою ті або інші християнські святині чи антицінності (зокрема, «Отче наш» – «Розп'яття», «...І не введи нас у спокусу» – «Єва» і т. п.). Знаковим для даного типу є, наприклад, такий підсумок міркувань: «Ця молитва для мене – *наче своєрідна ниточка*, що *поєднує* мене з Богом...»;

4 тип (і найвагоміший у групі «раціональних») – «раціонально-ціннісний» (31 особа). Характерним для нього є чимала навантаженість текстів-інтерпретацій, поряд з поняттями-іменниками, ще і прикметниками оцінного сенсу і дієсловами зі значенням «повинні, треба...» тощо (наприклад, «Нехай святиться ім'я твоє» – «Боже ім'я найсвятіше у світі, Його повинні величати усі» або «...І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим» – «Мені нелегко прощати, але *я повинен це робити*, оскільки якщо я не пробачаю тим інших, то *як Бог це робитиме?*»).

II група (14 осіб) – «емоційний» тип розуміння. Його утворюють:

1 тип – «емоційно-метафоричний» (10 осіб). Пропонована назва втілює собою тенденцію вираження інтенсивних емоцій та почуттів (причому не тіль-

ки безпосередньо релігійних) через значною мірою метафоричні форми та словесні засоби (для прикладу: «Хліб наш насущний дай нам сьогодні» – «Діти, які граються з батьками» або «...І прости нам провини наші...» – «Людина, котра стоїть на колінах» і т. д.). Ось типове для даного типу підсумкове узагальнення: «Ця молитва викликає у мене *високі почуття*... У моїй душі з'являється *промінь надії на світле майбутнє*»;

2 тип – «емоційно-ціннісний» (4 особи). В молитовних інтерпретаціях цього типу студенти виражають не просто інтенсивні емоції та почуття, а і втілюють їх непересічну індивідуальну значущість, цінність (наприклад, «Нехай святиться ім'я твоє» – «Людина, котру ти не бачиш, але віриш у Її допомогу» і т. п.). Наведемо для прикладу і варіант підсумку: «Молитва для мене – це ... і *звертання до Того, Хто тебе любить*. Через молитву я можу принести Йому свою *радість і бід, досягнення і розчарування*...».

III група (16 осіб) – «перцептивний» тип розуміння. Сюди віднесено: 1 тип – «перцептивно-метафоричний» (9 осіб). Представники даного типу розуміння у своїх асоціаціях пропонують чимало яскравих образів, значна частка яких може розглядатися не просто як відчуття, а і, водночас, як символи тих чи інших релігійних явищ (наприклад, «Нехай буде воля твоя» – «Грім і блискавка» або «Нехай прийде царство твоє» – «Зображення царської корони» і т. д.). Ось цікавий, на нашу думку, приклад узагальнення цього типу: «... Кожного разу, як я молюся, я *відчуваю свого роду тепло*...»;

2 тип – «перцептивно-ціннісний» (7 осіб). Такі суб'єкти нерідко перед тими чи іншими поняттями у своїх інтерпретаціях використовують слово «образ» або пишуть «уявляю собі...», а при подальшому описі відповідних уявлень користуються ціннісно-насиченими фразами типу «образ мирного неба над головою», «уявлення про щось прекрасне та легке...», «ми повинні відчувати присутність Бога...» і т. д. Ось типовий приклад саме такого розуміння молитви «Отче наш»: «Вплив цієї молитви я насправді *відчуваю* на собі. Вона допомагає мені *позбутися від тягара*, ... а також *спонукає вибачитись* перед тими, кого я образила».

IV група (2 особи) з 1 своїм типом – «інтуїтивним» розумінням (або «інтуїтивно-синкретичним»). Дві особи, котрі запропонували саме такий тип інтерпретації, написали приблизно подібне, сутність чого можна висловити так: «Під час молитви у мене не виникає ніяких асоціацій. Не можна розбивати її на окремі частинки (відходити від неї, думати ще про щось). Для мене молитва – це *щось єдине, ціле*, в яке вкладаєш свою душу».

V група (6 осіб) – і теж лише один тип, усі представники якого «не вписуються» в інші вищерозглянуті групи. Його умовно названо «**ціннісно-метафоричним**» розумінням у зв'язку з чималою насиченістю, з одного боку, формулюваннями ціннісного змісту, з іншого ж боку, – метафоричними поняттями та фразами (наприклад, «...І прости нам провини наші» – «Долоні торкаються голови, й наші гріхи відпускаються», «І не введи нас у спокусу, але визволи від лукавого» – «Диявол часто хоче звести нас з тієї дороги, яка є правильною» і т. п.). Приклад узагальнення до цього типу розуміння: «молитися – *перейматися чимось святим, небесним, світлим*...».

Проаналізуємо окремо розуміння молитви «Отче наш» 5 студентами, котрі позиціонують себе як «атеїсти». Тексти трьох можна віднести до **«раціонально-критичного» типу**, оскільки вони насичені словосполученнями на кшталт «зверхність над людьми» або такими складними судженнями, як: *«Царство – отже піддані. Піддані – отже роби. Але ж це не те, чого повинне прагнути сучасне суспільство...»* і т. д. Подібні формулювання цілком логічні для атеїстично налаштованих осіб. А от із двома іншими виявленими типами атеїстичного розуміння – ситуація складніша. Один із них цілком можна віднести до вищерозглянутого «емоційно-метафоричного» типу, оскільки, наприклад, фраза *«...але визволи нас від лукавого»* викликала у відповідного суб'єкта асоціацію з «надією на спасіння». На нашу думку, це приклад хоч і арелігійної, проте толерантної, навіть у чомусь «співчуваючої» людини. Інше ж розуміння дещо хаотично поєднує у собі ознаки як раціонально-критичного, так і емоційно-метафоричного типів, тому його озвучено як **«суперечливий» тип**. З огляду на зміст інтерпретації, автор критично ставиться до всіх «слабких» істот, з якими так чи інакше уособлює і вірян, але в минулому він сам належав до таких, молився, що і викликає тепер у нього амбівалентні емоції.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Отже, молитва – це не тільки духовне спілкування з Вищими силами чи цілком інтуїтивний процес, а і складна, системна психологічна активність, яка зачіпає різні сфери функціонування особистості – як емоційно-почуттєву, так і когнітивну, а в аспекті останньої – найрізноманітніші процеси, від найпримітивніших сенсорних образів до найскладніших логічно-мисленневих актів.

У ході емпіричного дослідження процесу розуміння студентською молоддю базової для всіх християн молитви «Отче наш», було констатовано наявність 12 його типів, а саме: «раціонально-ціннісний», «раціональний», «емоційно-метафоричний», «перцептивно-метафоричний», «раціонально-метафоричний», «перцептивно-ціннісний», «ціннісно-метафоричний», «раціонально-перцептивний», «емоційно-ціннісний», «раціонально-критичний», «інтуїтивно-синкретичний» та «суперечливий».

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у встановленні й описі кореляцій зазначених типів розуміння з базовими особистісними типами та відповідними їм базовими психологічними рисами.

Список використаних джерел

1. Василюк Ф.Е. Переживание и молитва (Опыт общепсихологического исследования) / Ф.Е. Василюк. – М.: Смысл, 2005. – 191 с.
2. Докаш В.І. Психологія релігії: [Навчальний посібник] / В.І. Докаш. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 464 с.
3. Макселон Ю. Психологія з викладом основ психології релігії / Макселон Ю. – Львів: Свічадо, 1998. – 319 с.
4. Матласевич О.В. Психологія релігії: [Навчальний посібник] / О.В. Матласевич. – Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2012. – 350 с.
5. Москалець В.П. Психологія релігії: [Посібник] / В.П. Москалець. – К.: Академвидав, 2004. – 240 с.
6. Предко О.І. Психологія релігії: [Підручник] / О.І. Предко. – К.: Академвидав, 2008. – 344 с.

7. Спилка Б. Психология молитвы. Научный подход / Б. Спилка, К.Л. Лэдд; Пер. с англ. А.А. Киселевой. – Х.: Изд-во «Гуманитарный центр», 2015. – 256 с.
8. Юнг К.Г. Психологические типы / К.Г. Юнг; пер. с нем. С. Лорие; под общ. ред. В.В. Зеленского. – СПб.: Азбука, 2001. – 407 с.
9. Johnson P.E. Psychology of Religion. – Nashville: Abingdon-Cokesbury Press, 1945. – 288 p.
10. Sionap T., Francis L.J. The Psychology of Prayer: A Review of Empirical Research / International Handbook of Education for Spirituality, Hare and Wellbeing // Ed. M. de Souza, L. J. Francis, J. O'Higgins-Norman, D. Scott. – N.: Springer, 2009. – Part I, volume 3. – P. 247-267.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Vasiljuk F.E. Perezhivanie i molitva (Opyt obshhepsihologicheskogo issledovanija) / F.E. Vasiljuk. – М.: Smysl, 2005. – 191 s.
2. Dokash V.I. Psihologija religii: [Navchal'nij posibnik] / V.I. Dokash. – Chernivci: Chernivec'kij nac. un-t, 2012. – 464 s.
3. Makselon Ju. Psihologija z vikladom osnov psihologii religii / Makselon Ju. – L'viv: Svichado, 1998. – 319 s.
4. Matlasevich O.V. Psihologija religii: [Navchal'nij posibnik] / O.V. Matlasevich. – Ostrog: Vid-vo Nacional'nogo universitetu «Ostroz'ka akademija», 2012. – 350 s.
5. Moskalec' V.P. Psihologija religii: [Posibnik] / V.P. Moskalec'. – K.: Akademvidav, 2004. – 240 s.
6. Predko O.I. Psihologija religii: [Pidruchnik] / O.I. Predko. – K.: Akademvidav, 2008. – 344 s.
7. Spilka B. Psihologija molitvy. Nauchnyj podhod / B. Spilka, K.L. Ljedd; Per. s angl. A.A. Kiselevoj. – H.: Izd-vo «Gumanitarnyj centr», 2015. – 256 s.
8. Jung K.G. Psihologicheskie tipy / K.G. Jung; per. s nem. S. Lorie; pod obshh. red. V.V. Zelenskogo. – SPb.: Azbuka, 2001. – 407 s.
9. Johnson P.E. Psychology of Religion. – Nashville: Abingdon-Cokesbury Press, 1945. – 288 p.
10. Sionap T., Francis L.J. The Psychology of Prayer: A Review of Empirical Research / International Handbook of Education for Spirituality, Hare and Wellbeing // Ed. M. de Souza, L. J. Francis, J. O'Higgins-Norman, D. Scott. – N.: Springer, 2009. – Part I, volume 3. – P. 247-267.

Saveliuk N.M. Psychological types of comprehending the prayer “Our Father”. The article gives a brief overview of the theoretical works on the psychology of the prayer. The author outlines the results of the empirical research of psychological types of comprehending the well-known Christian prayer “Our Father”.

It is noted that in modern Ukrainian publications, devoted to the psychology of religion, the prayer is frequently defined as believers’ appealing to God, to supernatural powers and to saints with their requests, gratitude and praise (V. Dokash, O. Matlasevych, V. Moskalets and others); and in foreign publications the prayer is associated not only with the canonical traditions of spiritual purification and the improvement of a person, but also with her daily communication with others and with herself; it is connected with cognitive acts and motivation, with overcoming the stress and psychological health, with coping and adaptation (B. Spilka, K. Ladd).

The author’s methods of empirical research enabled to get 99 religiously oriented texts, that is individual students’ interpretations of the prayer “Our Father”, which first were analyzed integrally and semantically with the aim to outline fundamental psychological types of its comprehension, and further went through a more detailed content analysis. Thus, the author took into account the well-known theory by C.G. Jung on four fundamental psychological functions: thinking, emotions (feelings), feelings (perception) and intuition. The research substantiates and outlines 12 major types: “rational”, “rational and perceptive”, “rational and metaphorical”, “rational and evaluative”, “rational and critical”, “emotional and evaluative”, “emotional and metaphorical”, “perceptual and metaphorical”, “perceptual and evaluative”, “evaluative and metaphorical”, “intuitive and syncretistic” and “controversial”.

Keywords: prayer, the prayer “Our Father”, comprehension, thinking, emotions, perception, intuition, values, metaphor.